

Αριστοτέλης, Πολιτικά, ενότητα 18^η (Γ6. 3-4, 1281a39-b10)

Δομή

1. Διατύπωση του θέματος (επιφύλαξη).
2. Η καταλληλότητα των πολλών για την άσκηση της εξουσίας – Παραδείγματα.

Βασική θέση

ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν ὀλίγους δέ, δόξειεν ἂν λέγεσθαι καὶ τιν' ἔχειν ἀπορίαν τάχα δὲ κἂν ἀλήθειαν. Η διακυβέρνηση στα χέρια των πολλών. Η άποψη ότι την εξουσία πρέπει να την ασκεί το πλῆθος και όχι οι άριστοι, αλλά λίγοι, έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

1. αποτελεί **αρνητικό στοιχείο** το ότι κάθε επιμέρους άτομο δεν μπορεί να είναι αξιόλογος άνθρωπος.
2. **θετικό στοιχείο** είναι το ότι ενωμένα όλα αυτά τα επιμέρους άτομα μπορούν να αποτελέσουν μια δύναμη ανώτερη από εκείνη των λίγων – *αρίστων*. Αθροιστικά (αθροιστική θεωρία) η *αρετή* τους μπορεί να αποδειχτεί αποτελεσματικότερη από τη συνολική αρετή των λίγων. Η άποψη αυτή αποτελεί βασικό επιχείρημα υπέρ της δημοκρατίας ή της «πολιτείας», όπως την ονομάζει ο Αριστοτέλης (βλ. και Φιλοσοφικός Λόγος, σ.187-188, σχόλιο 1^ο και 2^ο).

μᾶλλον κύριον: Όπως μαρτυρά ο συγκριτικός βαθμός, η πολιτική κυριαρχία του πλῆθους δεν μπορεί να είναι απόλυτη. Η αναγνώριση της ανάγκης για μια ισορροπία ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις, η προτεραιότητα της πλειοψηφίας που όμως δεν καταργεί τα δικαιώματα της μειοψηφίας σχετίζεται με τη γενικότερη έφεση του Αριστοτέλη για την μεσότητα και την μετριοπάθεια.

δόξειεν ἂν λέγεσθαι καὶ τιν' ἔχειν ἀπορίαν τάχα δὲ κἂν ἀλήθειαν: Τρεῖς επιφυλακτικές διατυπώσεις (δύο δυνητικές ευκτικές και η έκφραση *ἔχειν ἀπορίαν*): Κλιμάκωση μείωσης της αμφιβολίας από το πιθανολογικό μιας εντύπωσης, στη συνειδητοποίηση του προβλήματος και στην πιθανότητα της αλήθειας (επιστημονική μεθοδολογία) .

Απόδειξη: Παραδείγματα και Αναλογία

Απόδειξη βασικής θέσης: Οι πολλοί ως σύνολο είναι ανώτεροι από τα άτομα χωριστά.

1. παράδειγμα αντλημένο από την καθημερινή ζωή, (οϊόν) εμπειρική μέθοδος: **Η οργάνωση ενός δείπνου.**

2. αναλογία (ὥσπερ) **Ο άνθρωπος με τα πολλά χέρια και πόδια.** Η παρομοίωση αντλείται από τον χώρο της μυθολογίας. Οι πολίτες που ενώνουν τις δυνάμεις τους ενεργούν όπως ένας άνθρωπος που έχει πολλά πόδια και χέρια, άρα διαθέτουν πολλές σωματικές, αλλά και ηθικές και πνευματικές ικανότητες.

3. **Διό:** εισάγεται νέο τεκμήριο. Η περίοδος δεν λειτουργεί ως πρόταση-κατακλείδα.

Η κριτική μουσικών και ποιητικών έργων: η μεταφορά μας παραπέμπει στην κρίση των μουσικών και ποιητικών έργων στους δραματικούς αγώνες στην αρχαία Αθήνα. Οι κριτές αυτών των αγώνων, οι οποίοι ήταν δέκα στον αριθμό διέθεταν την θεατρική παιδεία των Αθηναίων της εποχής τους και εκλέγονταν με κλήρωση από το σύνολο των πολιτών. Εκπροσωπούσαν τον ανώνυμο και μέσο θεατή από την άποψη ότι αναλάμβαναν το έργο της κριτικής, χωρίς να είναι εφοδιασμένοι με το βάρος της ιδιαίτερης καλλιέργειας που τους καθιστούσε ειδικούς. Ο καθένας τους έγραφε την κρίση του πάνω σε μια πινακίδα. Το αποτέλεσμα προέκυπτε από τις κρίσεις που αναγράφονταν στις πέντε από τις δέκα πινακίδες κι έτσι εκφραζόταν η γνώμη όλων των Αθηναίων πολιτών.

Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι το κάθε άτομο, ακόμα κι αν δεν διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις, αλλά είναι καλλιεργημένο (*Πολιτικά* 1282a 15: «αν η το πλήθος μη λίαν ανδραποδώδες, έσται γαρ έκαστος μεν χείρων κριτής των ειδότων, άπαντες δε συνελθόντες ή βελτίους ή ου χείρους»), είναι σε θέση να κρίνει κάποιο έργο. Ο Αριστοτέλης διακρίνει την κριτική ικανότητα του ειδικού, αλλά δεν παραγνωρίζει και την κριτική ικανότητα του μορφωμένου ανθρώπου. Αν αθροίσουμε τις κρίσεις του κάθε ατόμου, θα προκύψει μια πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση και πιο αντικειμενική κριτική. Επομένως και πάλι αποδεικνύεται η υπεροχή της συλλογικής κρίσης του πλήθους (για την αντίθετη άποψη, βλ. *Φιλοσοφικός Λόγος*, σ.188, 3^ο σχόλιο).

Πρόθεση Αριστοτέλη

Τα θέματα που συζητά εδώ είναι θέματα καθαρά πολιτικά, η επαγωγική, όμως, μέθοδος που χρησιμοποιεί στη διδασκαλία του προϋποθέτει παραδείγματα με πιο εύληπτο περιεχόμενο, που τον βοηθούν να παρουσιάσει με μεγαλύτερη ευκολία τα δύσκολα πολιτικά θέματα που πραγματεύεται. Δημιουργεί, δηλαδή, μία αναλογία μεταξύ αισθητικής και πολιτικής θεωρίας. Στην πόλη μπορεί το κάθε επιμέρους άτομο να μην είναι τίποτε το αξιόλογο (*σπουδαῖος ἀνὴρ*), ενωμένοι όμως όλοι μαζί αυτοί οι πολίτες μπορούν να είναι καλύτεροι και αποτελεσματικότεροι από τους λίγους-αρίστους. Μπορεί οι λίγοι, αλλά άριστοι να είναι πολύ αξιόλογοι άνθρωποι, όμως αυτό που μετράει είναι η συνένωση των θετικών στοιχείων των πολλών.

Στον πυρήνα της επιχειρηματολογίας του βρίσκεται η έννοια της οργανικής ολότητας. Ο λαός που συνέρχεται σε συνέλευση και απαρτίζει ένα πολιτικό σώμα παύει να έχει τις ιδιότητες του κάθε μέλους και αποκτά νέες. Αυτές οι ξεχωριστές ιδιότητες προκύπτουν από το ότι το λαϊκό σώμα δεν είναι άθροισμα ατομικών ικανοτήτων, αλλά οργανικό όλον.